

Кафедра філософії та політології

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

з дисципліни **"Логіка"** на 2013-2014 навчальний рік

для студентів за фахом:

6.140101і „Готельно-ресторанна справа”

6.140103 „Туризм”

Автори: доцент *Мовчан М.М.*, кандидат філософських наук ;
доцент *Усанов І.В.*, кандидат філософських наук ;

Рецензенти: *Варв'янський С.М.*, професор кафедри філософії та політології
Полтавського університету економіки і торгівлі, д.філос.н.

Кравченко П.А., завідувач кафедри філософії Полтавського
Національного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка,
д.філос.н, професор

Навчальна програма обговорена
і схвалена на засіданні
кафедри філософії та політології
14 травня 2013 року, протокол № 10
Зав. кафедри _____ Нестуля О.О.
(підпис)

„УЗГОДЖЕНО”

На засіданні науково-методичної групи
з напряму підготовки „Готельно-ресторанна справа”
„_____” _____ 2013 р.
Голова групи _____ Капліна Т. В.
(підпис)

„УЗГОДЖЕНО”

На засіданні науково-методичної групи
з напряму підготовки „Туризм”
„_____” _____ 2013 р.
Голова групи _____ Скляр Г. П.
(підпис)

„УЗГОДЖЕНО”

В. о. декана факультету харчових технологій,
готельно-ресторанного і туристичного бізнесу
„_____” _____ 2013 р.
_____ Карпенко В. Д.
(підпис)

„СХВАЛЕНО”

Голова науково-методичної ради університету
_____ проф. Рогоза М.Є.
„_____” _____ 2013 р.

_____
(підпис)

ВСТУП

Навчальний курс «Логіка» розрахований на оволодіння студентами цілісною і вивіреною системою логічного мислення, що допоможе їм формувати науковий світогляд, гуманістичний потенціал особистості, високу духовність, вміння проникати в сутність явищ і процесів об'єктивного світу, загальну культуру мислення, свідомо використовувати наукову методологію у пізнавальній, предметно-практичній та організаційно-виховній роботі.

Для того щоб осмислити минуле і сучасне та намалювати перспективи майбутнього розвитку буття суспільства, для потреб правильного розуміння реальності, її різноманітних процесів, явищ і подій з тим, щоб ґрунтовно їх узагальнювати, робити відповідні висновки необхідно дати студентам належні знання логіки як науки і цим самим піднести культуру їх мислення, мови, поведінки й діяльності.

Практика життя засвідчує про те, що глибокі знання логіки – це ознака культури мислення, – це велетенський фактор оптимізації знань і практичної діяльності людини.

Метою курсу «Логіка» є:

- формування та підвищення рівня логічної культури мислення майбутніх фахівців;

- надання необхідних навичок систематизації правильних засобів міркування, а також можливих типових помилок в міркуваннях;

- створення умов для появи і зростання критичного бачення дійсності і допомога молодій людині засвоїти європейську культуру раціонального мислення;

- надання ефективних логічних засобів для точного і чіткого висловлювання думок, без чого не може бути ефективною будь-яка розумова діяльність, починаючи з навчання і закінчуючи науково-дослідною роботою.

Необхідність формування раціональних параметрів мислення студентів актуалізується реаліями вітчизняного суспільства, вектор розвитку якого зокрема спрямований на інтеграцію до цивілізованої ринкової економіки, для чого необхідною є поява відповідної висококультурної особистості, мислення якої є розвиненим, багатим, гнучким і дисциплінованим.

Логіка дає можливість набагато спростити розв'язання важливих питань, бо вона, як суворя система наукового знання вказує на проблеми людей не тільки у вирішенні певних пізнавальних проблем практичного характеру, а й осмислення самого пізнання і на цій підставі встановлювати правила й норми для раціональних пізнавальних структур.

Приступаючи до вивчення даної дисципліни **студенти повинні засвоїти**, що є об'єктом і предметом її дослідження та яке вона має значення в процесі пізнавальної і практичної діяльності.

Вивчення студентами курсу «Логіка» передбачає такі види навчальної роботи:

- ✓ Лекційний курс.
- ✓ Самостійна підготовка і участь у семінарських заняттях.
- ✓ Самостійна робота над окремими темами і питаннями, визначеними викладачем у відповідності до програми.
- ✓ Модульно-рейтинговий контроль знань студентів.
- ✓ Складання заліку.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З ЛОГІКИ

МОДУЛЬ І.

ПРЕДМЕТ ЛОГІКИ. ОСНОВНІ ЗАКОНИ І ФОРМИ ПРАВИЛЬНОГО МИСЛЕННЯ

ТЕМА 1. ПРЕДМЕТ І ЗНАЧЕННЯ ЛОГІКИ ЯК ГАЛУЗІ ЗНАННЯ

Початки логіки в античному світі. Логіка („аналітика”) Арістотеля, як окрема наука. Застосування логіки в добу Середньовіччя та Відродження. Новий час: основи індуктивної логіки Ф.Бекона, реабілітація дедукції Р.Декартом, арифметизація силогістики Г.Лейбніцем. Розвиток логіки в ХІХ ст. Наука логіка в ХХ і на початку ХХІ ст.

Походження терміну „логіка”. „Логос” Геракліта. Визначення логіки як науки. Предмет логіки.

Різновиди логіки (формальна, модальна, епістемна, деонтична, темпоральна, релевантна, логіка оцінок, діалектична логіка та ін.). Специфіка формальної логіки. Логічна форма, як структура, побудова наших думок.

Традиційна логіка – перший ступінь формальної логіки. Сучасна логіка – вищий ступінь у розвитку формальної логіки. Основні напрями дослідження сучасної логіки. Класична і неklasична логіка.

Істинність і правильність думок. Правильні і неправильні міркування. Орієнтація в міркуванні на схему, структуру та форму поєднання думок.

Формалізація. Взаємозв'язок мови та мислення. Природна і штучна мова. Аспекти мови: семантика, синтаксис, прагматика. Мислення і висловлювання. Способи об'єктивації думки: вчинки, продукти людської діяльності, тексти. Знак і символ як важливі одиниці тексту. Мова – знакова система.

Теоретичне і практичне значення логіки. Логіка, як частка духовної культури. Значення логіки для науки і техніки. Логіка в комунікативній сфері. Розуміння форм і законів абстрактного мислення, як ключ до вдосконалення особистості. Роль логічної культури в прогресивному поступі людства.

ТЕМА 2. ПОНЯТТЯ

Поняття як форма відображення дійсності в пізнанні. Мовні форми вираження поняття. Основні логічні прийоми формування понять: аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення. Роль понять в пізнанні.

Зміст і обсяг поняття. Ознаки предметів і їх види: загальні, індивідуальні, істотні, неістотні, відмінні, иевідмінні, родові, видові. Обсяг поняття. Закон оберненого відношення між змістом і обсягом поняття.

Види понять: загальні й одиничні, збірні і незбірні, конкретні й абстрактні, відносні і безвідносні, позитивні і негативні.

Відношення між поняттями. Сумісні і несумісні поняття. Типи сумісності: рівнозначність, перехресність, підпорядкування (відношення роду і виду). Типи несумісності: співпідпорядкування, протилежність, суперечність.

Визначення (дефініція) поняття. Номінальні і реальні, явні й неявні

визначення. Явне визначення – визначення через рід і видові ознаки. Генетичне визначення як його різновид. Правила явного визначення. Помилки, можливі у визначенні. Прийоми подібні до визначення: опис, характеристика, пояснення через приклад та інші. Значення визначення понять в науці і навчальному процесі.

Поділ понять. Види поділу: за видозміною ознак, дихотомічний поділ. Правила і можливі помилки поділу понять. Обмеження й узагальнення понять. Класифікація та її види. Класифікація за суттєвими ознаками (наукова). Класифікація за несуттєвими ознаками (штучна). Значення класифікації в науці, практиці і навчальному процесі.

ТЕМА 3. СУДЖЕННЯ

Загальна характеристика судження як форми мислення. Судження і речення. Розповідні, питальні і спонукальні речення та їх логічний зміст. Прості і складні судження.

Просте судження і його структура: суб'єкт, предикат, зв'язка, квантор. Види простих суджень: атрибутивні судження, судження з відношеннями, судження екзистенційні. Категоричні судження та їх види (поділ за кількістю та якістю). Судження, що виділяють і судження, що виключають. Розподіленість термінів в судженнях. Графічні схеми відношень між термінами в категоричних судженнях (діаграми Ейлера).

Складні судження та їх види: кон'юнкція, диз'юнкція, імплікація, еквіваленція, заперечення. Умови істинності складних суджень (табличне визначення). Відношення між судженнями за істинністю. Відношення сумісності: еквівалентність, логічне підпорядкування, субконтрарність. Відношення несумісності: протилежність (контрарність), суперечність (контрадикторність). "Логічний квадрат".

Логіка висловлювань (пропозиційна логіка) як вчення про складні висловлювання. Істотні ознаки пропозиційної логіки, її мова. Логіка предикатів (теорія квантифікації): предмет і мова.

Поділ суджень за модальністю, логічна й онтологічна (фактична) модальності. Основні категорії алетичної модальності: необхідність, можливість, випадковість. Поняття епістемічної, деонтичної, аксіологічної, часової та інших модальностей.

ТЕМА 4. ОСНОВНІ ЗАКОНИ ЛОГІКИ

Основні ознаки правильного мислення: визначеність, послідовність, несуперечність і доказовість.

Поняття про логічний закон. Значення основних законів (принципів) логіки для правильного мислення. Закон тотожності. Закон несуперечності (суперечності). Закон виключеного третього. Закон достатньої підстави. Дотримання законів логіки – необхідна умова досягнення істини в пізнанні. Використання законів логіки викладачами і студентами в навчальному процесі.

Методологічна функція основних законів логіки. Поняття про закони і принципи діалектичної логіки.

МОДУЛЬ 2. УМОВИВІД ТА ТЕОРІЯ АРГУМЕНТАЦІЇ

ТЕМА 5. УМОВИВІД. ДЕДУКТИВНІ УМОВИВОДИ

Структура умовиводу: засновки, висновок, логічний зв'язок між ними. Поняття логічного слідування. Види умовиводів: дедуктивні, індуктивні, за аналогією. Логічно необхідні та ймовірні умовиводи.

Поняття дедуктивного умовиводу. Типи дедуктивних умовиводів. Виводи, що ґрунтуються на суб'єктно-предикатній структурі суджень:

а) безпосередні умовиводи (виводи через перетворення суджень): обернення, перетворення, протиставлення предикату, виводи за "логічним квадратом";

б) опосередковані умовиводи. Категоричний силізм: структура силізму. Фігури і модуси силізму. Загальні правила силізму. Спеціальні правила фігур.

Висновки логіки висловлювань. Умовні, умовно-категоричні умовиводи. Розділові, розділово-категоричні умовиводи. Умовно-розділові умовиводи: конструктивна і деструктивна дилеми.

ТЕМА 6. УМОВИВОДИ ІНДУКТИВНІ ТА ЗА АНАЛОГІЄЮ

Поняття індуктивного умовиводу. Зв'язок індукції з емпіричними узагальненнями. Проблема обґрунтованості індуктивних умовиводів.

Повна індукція та неповна індукція. Особливості узагальнень у виводах неповної індукції. Види неповної індукції:

а) індукція через простий перелік (популярна). Умови підвищення істинності умовиводів за популярною індукцією;

б) індукція через аналіз і відбір фактів. Принципи відбору, які обмежують можливість випадкових узагальнень;

в) наукова індукція. Достовірність її виводів.

Індуктивні методи встановлення причинних зв'язків: метод єдиної схожості, метод єдиної відмінності, поєднаний метод схожості і відмінності, метод супровідних змін, метод остач.

Загальне поняття про аналогію як вид умовиводу. Види умовиводів за аналогією: аналогія властивостей і аналогія відношень. Строга і нестрога аналогія. Умови підвищення ступеня імовірності висновків у виводах за аналогією. Роль умовиводів за аналогією в пізнанні. Аналогія – логічна основа методу моделювання в науці і техніці. Експлікативна функція умовиводів за аналогією. Історичні аналогії та паралелі.

ТЕМА 7. ЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЗАПИТАНЬ І ВІДПОВІДЕЙ. ГІПОТЕЗА

Логічна структура запитання. Логічно коректні та логічно некоректні запитання (тривіально некоректні і нетривіально некоректні запитання). Передумова виникнення запитання. Правила постановки запитання. Постановка запитань в процесі проблемного навчання. Роль запитання в пізнанні.

Логічна структура відповіді. Істинні відповіді на запитання: правильні відповіді і неправильні відповіді. Сильна і слабка відповідь.

Сутність гіпотези. Види гіпотез (загальна, часткова, одинична, описова та

пояснююча гіпотези). Логічна природа гіпотез (гіпотеза як умовивід). Доведення істинності гіпотези. Місце і роль гіпотези у процесі встановлення істини.

ТЕМА 8. ЛОГІЧНІ ОСНОВИ ТЕОРІЇ АРГУМЕНТАЦІЇ. МИСТЕЦТВО ПОЛЕМІКИ

Поняття аргументації. Доведення – логічний метод обґрунтування наукових знань. Структура доведення: тези, аргументи, демонстрація. Види доведення: пряме доведення. Різновиди непрямого доведення: від супротивного (апагогічне), розділове доведення (методом виключення). Використання прямого і непрямого доведення на практиці.

Поняття спростування. Спростування тези (пряме і непряме), критика аргументів, неспроможність демонстрації.

Правила доведення. Правила по відношенню до тези, аргументів і демонстрації та можливі помилки при їх порушенні. Логічні помилки: паралогізми і софізми. Поняття про логічні парадокси та антиномії.

Суперечка, її види та форми. Дискусія, полеміка, диспут, дебати. Дискусія як метод обговорення і вирішення спірних питань. Правила ведення дискусії. Коректні та некоректні засоби ведення суперечки. Те, що необхідно знати полемісту (пропоненту й опоненту).

Можливість помилок та хибних суджень в процесі міркування, їх природа та причини. Паралогізм як ненавмисне порушення правил мислення.

Поняття софізму; умови їх виникнення. Історія софізму від засобу розвитку думки до форми заплутування думки. Від софізму до софістики, основою якої є втрата мисленням конкретності і визначеності. Співвідношення софістики, діалектики та еkleктики, їх роль в процесі пізнання.

Парадокс як форма вираження логічних суперечностей, їх різновиди. Логічні парадокси та їх аналіз. Особливості семантичних парадоксів. Поняття апорії та антиномії як способів вираження суперечності в міркуванні.

ПЕРЕЛІК ОСНОВНОЇ ТА ДОДАТКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Арутюнов В.Х., Мішин В.М., Кирик Д.П. Логіка: навчальний посібник для студентів економічних вузів / В.Х.Арутюнов, В.М.Мішин, Д.П. Кирик. – К.: КНЕУ, 2008. – 142 с.
2. Берков В.Ф., Яскевич Я.С., Павлюкевич В.И. Логика: учебник для студентов вузов / В.Ф.Берков, Я.С.Яскевич, В.И. Павлюкевич. – Минск: ТетраСистемс, 2007. – 416 с.
3. Бочаров В.А., Маркин В.И. Основы логики: Учебник. для студентов вузов / В.А.Бочаров, В.И. Маркин. – М.: Форум; М.: ИНФРА-М, 2005. – 334 с.
4. Гладунський В.Н. Логіка: Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей / В.Н.Гладунський. – Львів: Афіша, 2004. – 359 с.
5. Жеребкін В.Є. Логіка: Підручник / В.Є. Жеребкін. – К.: Т-во „Знання”, 2008. – 256 с.
6. Жоль К.К. Вступ до сучасної логіки: Навч. посібник для студентів вузів / К.К.Жоль. – Либідь, 2002. – 152 с.
7. Ивин А.А. Логика: Учебн. Пособие / А.А.Ивин. – М.: Знание, 1997. – 240 с.
8. Конверський А.Є. Логіка (традиційна та сучасна): Підручник для вузів / А.Є.Конверський. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 536 с.
9. Логіка: Підручник для студентів вузів / ред. В.Д.Титов. – Х.: Право, 2005. – 208 с.
10. Марценюк С.П. Логіка: Курс лекцій / С.П.Марценюк. – К.: ММК ВО, 1993. – 288 с.
11. Мозгова Н.Г. Логіка: навчальний посібник для студентів вузів / Н.Г.Мозгова. – К.: Каравела, 2008. – 248 с.
12. Ряшко В.І. Логіка: навчальний посібник / В.І.Ряшко. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 328 с.
13. Тофтул М.Г. Логіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів / М.Г.Тофтул. – К.: Видавничий центр „Академія”, 2002. – 368 с.
14. Хоменко І.В., Алексюк І.А. Основи логіки: Підручник для вузів / І.В.Хоменко, І.А.Алексюк. – К.: „Золоті ворота”, 1996. – 256 с.

Додаткова

15. Барановський В.Ф., Скворцова Т.Г. Логіка: посібник для підготовки до іспитів / В.Ф.Барановський, Т.Г.Скворцова. – К.: Видавець Паливода А.В., 2007. – 104 с.
16. Билецкий И.П., Кузь О.Н., Черненко В.А. Логика: учебное пособие для студентов вузов / И.П.Билецкий, О.Н.Кузь, В.А.Черненко. – К.: Кондор, 2007. – 148 с.
17. Богдановський І.В., Льовкіна О.Г. Логіка: опорний конспект лекцій / І.В.Богдановський, О.Г. Льовкіна. – К.: МАУП, 2007. – 166 с.
18. Герасимова И.А. Введение в теорию и практику аргументации / И.А.Герасимова. – М.: Логос, 2007. – 310 с.
19. Ділі Дж.. Основи семіотики / пер. з англ. / Дж. Ділі. – Львів: Арсенал, 2000. – 232 с.
20. Жоль К.К. Логика в лицах и символах: Учебник для вузов / К.К.Жоль. – М.: АСТ: Восток-Запад, 2006. – 320 с.
21. Ивлев Ю.В. Логика: Учебник для студентов вузов / Ю.В.Ивлев. – М.: Проспект, 2006. – 288 с.
22. Кириллов В.И. Логика: Учебное пособие для студентов вузов / В.И.Кириллов. – М.: Юристь, 2005. – 159 с.

23. Кузина Е.Б. Логика: 100 вопросов – 100 ответов / Е.Б.Кузина. – М.: Владос, 2004. – 287 с.
24. Курбатов В.И. Логика в вопросах и ответах: Учебное пособие / В.И.Курбатов. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1997. – 384 с.
25. Логика: Учебное пособие для вузов / сост. И.П.Билецкий. – Х.: ИНЖЭК, 2004. – 160 с.
26. Логический словарь ДЕФОРТ / ред. Ивин А.А. – М.: Мысль, 1994. – 268 с.
27. Мельников В.Н. Логические задачи / В.Н.Мельников. – Киев-Одесса: Выща шк., 1989. – 343 с.
28. Никифоров А.Л. Книга по логике, общедоступная и увлекательная / А.Л.Никифоров. – М.: Городец, 2006. – 256 с.
29. Повторева С.М. Логіка: навчальний посібник для студентів вузів / С.М.Повторева. – Львів: Магнолія, 2007. – 188 с.
30. Светлов В.А. Практическая логика / В.А.Светлов.– СПб.: Изд-во РХГИ, 1995. – 471 с.
31. Серeda В.Ю. Вчись мислити логічно / В.Ю.Серeda. – К.: Рад. шк., 1989. – 175 с.
32. Цапін В.І. Логіка у запитаннях, відповідях і аргументаціях. Навчальний посібник / В.І.Цапін. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 408 с.
33. Філософський енциклопедичний словник / гол. ред. В.І.Шинкарук. – К.: Абрис, 2002. – 742 с.
34. Хоменко І.В. Логіка для юристів: Підручник для студентів вузів / І.В.Хоменко.– К.: Юрінком інтер, 2004. – 224 с.